

Förslag på kombinerad vattenvårdsåtgärd för Åselestupet och Rismyrbäcken

Av: Jan Åberg (Mellanbygdens vattenråd) och Dante Dahlgren (Robertsfors kommun)
i samverkan Rickleåns vattengrupp.

Rismyrbäcken en bit uppströms från vandringshindret. Foto: Jan Åberg

Innehåll

Bakgrund och syfte.....	2
Åtgärdsförslaget i korthet.....	2
Praktiska aspekter.....	6
Maskinbehov.....	6
Schakningsbehov.....	6
Logistik.....	6
Trösklarnas utformning och materialbehov.....	6
Övrigt.....	6
Samverkansprocessen kring åtgärdsförslaget.....	7
Bilaga 1 – åtgärdsplan.....	8

Version 2025-11-27

Bakgrund och syfte

Idag finns definitiva vandringshinder för fisk i både forsen Åselestupet i Rickleån och den intilliggande Rismyrbäcken. Rismyrbäckens hinder visas i Figur 1, medan Åselestupets mest definitiva hinder visas i Figur 2. I Figur 3 visas samtliga hinder inklusive det nedre fall i Åselestupet som hindrar fiskvandring vid de flesta flöden utom högflöden.

Samtliga hinder är orsakade av Älglunds kraftverk, som byggdes på 1980-talet. Åselestupet har troligen varit vandringsbar för fisk sedan urminnes tider¹, och var även vandringbar under flottningsepoken, trots flottledsrensningar (Figur 4 och Figur 5). Åtgärdens syfte är fiskvandring till Rismyrbäcken och i Åselestupet.

Åtgärdsförslaget i korthet

I Rismyrbäcken skapas en naturfåra som blir ca 400 meter längre än idag, med ett vandringsbart utlopp mot Rickleån (se karta i Bilaga 1). Åtgärden i Rismyrbäcken kräver schaktning i det stora upplag av sprängsten och muddringsmassor som ligger på norra sidan av Rickleån nedströms Åselestupet. Dessa massor lades upp när tunneln för Älglunds kraftverk sprängdes och när Rickleåns huvudfåra fördjupades upp till ca 4 meter för att öka fallhöjden i Älglunds kraftverk. Materialet som schaktas i samband med åtgärden i Rismyrbäcken har tidigare delvis legat

Figur 1: Rismyrbäckens utlopp mot Rickleån går över en betongkonstruktion som ska skydda mot erosion. Konstruktionen skapar ett definitivt hinder för fiskvandring. (Trumman är utbytt sedan bilden togs). Foto: Jan Åberg.

¹ Exempelvis var Bygdsiljums bybor engagerade i Rickleåns laxfiske på 1600-talet:
<https://mellanbygdensvattenrad.org/2022/03/04/har-bygdsiljumborna-nagonsin-varit-engagerade-i-laxfisket-i-ricklean/>

i Rickleåns huvudfåra. Materialet används till att bygga en tröskel med tätkärna i Åselestupets forsfot (nr 2 i Figur 3). En ytterligare tröskel med tätkärna byggs en bit uppströms (nr 3 i Figur 3). Tätkärnorna byggs av spåntat virke, i enlighet med gängse metodik. För att kunna bygga den nedre tröskeln (nr 2 i Figur 3) krävs en vall av naturmaterial mellan tröskeln och utloppskanalen från Älglunds kraftverk (nr 1 i Figur 3). Även denna vall förses med tätkärna av spåntat virke.

I båda fallen är fiskvandring är möjlig att åstadkomma med mestadels lokala resurser och med en utformning som inte kräver dyra insatsmedel i form av betong eller stål. Åtgärderna blir därtill i stort sett underhållsfria med en hållbarhet på tusentals år.

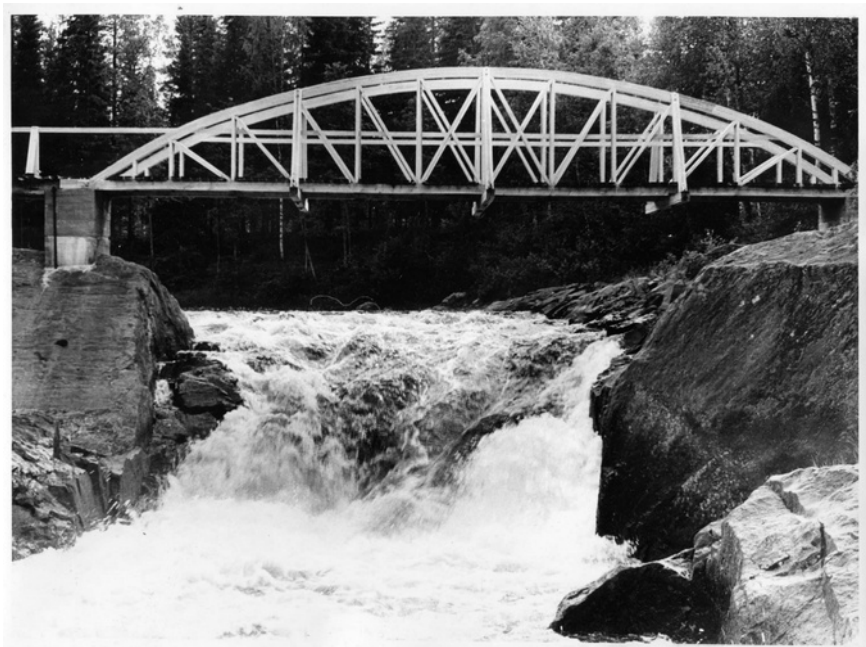
Figur 2: En betongdamm byggd samtidigt som Älglunds kraftverk omkring år 1985, skapar ett ca 4 meter högt fall i Åselestupet. Fallet blev ett definitivt hinder för fiskvandring. Foto: Jan Åberg.

Figur 3: Schematiskt skiss av åtgärderna i Åselestupets nedre del. Nr 1: en vall med tät kärna för att kunna bygga nr 2; en tröskel för att minska fallhöjden i det nedre fall som uppstod genom muddringarna av Rickleån mellan Åselestupet och Orrselet. Uppströms nr 2, vid nr 3, placeras en mindre tröskel som främst byggs med flottledsrensat material som är upplagt på stranden i direkt anslutning till åtgärden. Se även kartan i Bilaga 1. Notera även Rismyrbäckens nuvarande utlopp mot Rickleån nere till höger i bild. Foto: Jan Åberg.

Figur 4: Om betonghindret i Åselestupets översta del ta bort kan forsen åter bli vandringbar. Flygbilden till vänster visar att den övre nacken var mycket längre (och flackare) innan bygget av Äglunds kraftverk. Bilden till höger visar läget efter bygget av Äglund. Flygbilder © Lantmäteriet.

*Figur 5. Åselestupet före bygget av Äglunds kraftverk.
Foto: Frans Eriksson, Överklinten.*

Praktiska aspekter

Maskinbehov

- Fas 1. Ca en vecka. En grävmaskin. 17-25 ton.
- Fas 2. Ca två veckor. Två grävmaskiner: storlek 17-25 ton i Rismyrbäcken, 30-32 ton i huvudfåran. Två dumprar
- Eventuellt en hjullastare vid vissa moment.

Schaktningsbehov

- Totalt ca 3600 m³ beräknas behöva schaktas med en uppskattad schaktningskostnad på ca 300-400 kr/m³.

Logistik

- Fas 1: Rismyrbäckens nya fåra görs till stor del klar med endast en maskin på plats.
- Fas 2: Schaktningen av Rismyrbäckens nya utlopp mot Rickleån skapar de största volymerna. När det arbetet utförs bör det finnas på plats åtminstone två grävmaskiner och två dumprar, och eventuellt även en hjullastare.
- Grävmaskinens väg ner till åtgärdsområdet i forsen behöver planeras väl. Kanterna vid forsen är branta och rena berghällar kan vara mycket svårframkomliga med en tung grävmaskin.
- Rickleåns huvudfåra nedströms Åselestupet är relativt grund, och kan eventuellt vara en framkomlig grävmaskinsväg till forsens fot.

Trösklarnas utformning och materialbehov

- För ett bra resultat krävs god planering av materialtillförseln för allt från grovt till finkornigt material.
- Trösklarna i Åselestupet behöver mycket stora naturblock som förankras väl. Tekniken är känd och beprövad.
- Den rätta typen av stora block för trösklarna finns vid älvstranden i forsen från forsfoten och ända upp till forsnacken. Om tillgången visar sig vara för liten finns närliggande nyalagda skogsbilvägar som kantas av lämpliga block.
- Massupplaget nedströms forsen är delvis sprängsten från kraftverkets utloppstunnel. Detta material bör helst undvikas helt och hållet. På ytan av trösklarna bör enbart rundade former finnas.

Övrigt

- Trösklarna bedöms kräva tät kärnor i trösklarna
- Arbetet inkluderar även röjning av träd, och byggnation av arbetsväg för dumprarna (ca 50 m lång).
- två arbetsledare kommer troligen att behövas. Totalt ca 5 veckors arbetstid.

Samverkansprocessen kring åtgärdsförslaget

Utformningen av åtgärden för Rismyrbäcken har i korthet samverkats enligt följande:

- mars-maj 2025: Mellanbygdens vattenråds kontaktperson Jan Åberg ordnade under våren 2025 en serie av fem spånarmöten för lokalt förankrade personer med intresse för Rickleån. Den tänkbara rollen för en lokal vattengrupp för Rickleån diskuterades bland annat. En whatsapp-grupp startades för kommunikation inom gruppen. En exkursion avslutade mötesserien. Exkursionen gick till området kring Rismyrbäcken vid Åselestupet. Inför denna exkursion gick en separat inbjudan till Skellefteå kraft, som dock inte kunde komma. Även vattenrådets nätverk inbjöds via hemsidan och facebook:
<https://mellanbygdensvattenrad.org/2025/05/07/exkursion-till-rismyrbacken-vid-aseletupet-den-28-maj-kl-18-00/>
- 29 augusti 2025: Mellanbygdens vattenråds kontaktperson Jan Åberg gjorde en hydrologisk analys och karta över Rismyrbäcken vid Åselestupet för att sammanfatta idéer kring möjliga åtgärder som uppkommit under vårmötena och exkursionen. Kartan delades med Robertsfors kommuns vattensamordnare Dante Dahlgren.
- 23 september 2025: Robertsfors kommuns vattensamordnare Dante Dahlgren ordnade en åtgärdsplaneringsträff på plats vid åtgärdsområdet med den tidigare sammanställa åtgärdskartan som underlag. Medverkande förutom Dante var arbetsledaren inom älvrestaurering Kalle Lindström och grävmaskinisten Samuel Ledström, båda med flerårig erfarenhet inom älvrestaurering.
- okt-nov 2025: de diskuterade projektplanerna överfördes till en projektbeskrivning med karta, genom ett samarbete mellan Dante Dahlgren och Jan Åberg.
- 15 nov 2025: det färdiga utkastet på förslag delades på Rickleåns Whatsapp-chatt, för att inhämta kritiska synpunkter.
- 17 nov 2025: projektbeskrivningen presenterades på ett videomöte med Rickleåns vattengrupp. På detta möte deltog Jan Åberg, Dante Dahlgren, Kalle Lindström och Anders Öhlund. Förslaget diskuterades med ambitionen att hitta svagheter och förbättringspotential.
- 26 november 2025: inkomna synpunkter integrerades i projektbeskrivningen av Jan Åberg. Dokumentet lades upp på vattenrådets webbsida och är tills vidare öppet för fler förbättringsförslag:

Bilaga 1 – åtgärds-karta

Rismyrbäckens utlopp
mot Rickleån idag.
Fallhöjd ca 5 m
på kort sträcka.

Udde med tätkärna

Tröskel med material
från åtgärd i Rismyr-
bäcken. Med tätkärna.

Tröskel av rensmassor
och naturliga block från
kanten intill. Med tätkärna.

Borttagning av den betong-
damm, som idag utgör
ett mycket svårt hinder.

Biotopvård,
utläggning av
block från
kanterna etc.

Ny grävd fåra och ny
plats för vägtrumman

Tröskel som behöver
sänkas ca 1 m

Tröskel som
behöver sänkas ca 0,5 m

Det branta fallet
ner mot ån behöver
jämnas ut i detta
område

Låga vallar

Förslag på åtgärder vid Åselestupet

- ca 400 m ny fåra av Rismyrbäcken.
- åtgärder för fiskvandring i Stupforsen i Rickleån

Höjddata: "Markhöjdmall Nedladdning" med licensen CC BY 4.0, © Lantmäteriet.
Terränganalys (GRASS, r.terraflow), projektskiss och visualisering: Jan Åberg.
Mellanbygds vattenråd, i samverkan med Dante Dahlgren. Robertsfors kommun.

0 50 100 m

Teckenförklaring

- Åtgärdsytor
- Ny fåra
- Vägar

Höjdkurvor (m)

- 0.1
- 1

r.terraflow.direction
Band 1 (Gray)
sluten fördjupning